

نقش درجات علمی در بهبود کیفیت مجلات (بررسی نشریه روستا و توسعه)

عباس اسلامی*

مهدی رمضانزاده سبویی

چکیده

از آنجا که یکی از عوامل مؤثر در بهبود عملکرد و ادامه حیات و اثربخشی هر مرکز تولید و نشر علم از جمله مجله‌های علمی، ارزیابی عملکرد آنها است، مقاله حاضر تلاش دارد تا مبتنی بر ویژگی‌ها و کارکردهای اینگونه مجله‌ها، عملکرد یکی از مجله‌های فعال در حوزه نشر مقاله‌های تخصصی روستایی در ایران را از دیدگاه خوانندگان تخصصی خود مورد نقد و ارزیابی قرار داده و با به کارگیری برخی شاخص‌ها، به این پرسش پاسخ دهد که آیا تغییری در مجله از نظر شکل ظاهری و عدالت در چاپ آثار علمی، تنوع موضوعی و نقش در توسعه علمی توسعه روستایی در قبل و بعد از علمی- پژوهشی شدن صورت گرفته است؟ بر پایه روش اسنادی و با بهره‌گیری از پرسشنامه‌ای حاوی سؤال‌های مرتبط با شاخص‌های ارزیابی مجله‌های علمی، در مجموع تعداد ۷۰ پرسشنامه از جامعه نمونه تکمیل و در نهایت اطلاعات جمع‌آوری شده با استفاده از بسته آماری SPSS و کاربرد آماره‌های تحلیلی (مانند آزمون کای اسکوئر، آزمون Z و یومان ویتنی) از جنبه‌های مختلف تجزیه و تحلیل شد. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که تفاوت معناداری بین این شاخص‌ها در دو وضعیت وجود دارد یعنی در بسیاری از شاخص‌ها وضعیت فصلنامه در بعد از علمی- پژوهشی برتری معناداری دارد.

واژگان کلیدی: مجله علمی - پژوهشی، ارزیابی، فصلنامه روستا و توسعه

مقدمه

کتاب‌ها، گزارش‌های تحقیقاتی، مقالات همایش‌ها و مجله‌های علمی از منابع اطلاعاتی عمده برای پژوهشگران هستند که در این میان مجله‌های علمی یکی از معتبرترین منابع اطلاعاتی برای پژوهشگران به شمار می‌آیند (آینا ۱ و مابانکو ۲، ۱۹۹۷؛ ادواردز ۳، ۱۹۹۹) زیرا امروزه جدیدترین یافته‌های علمی عمدتاً در مجله‌های تخصصی قابل پیگیری است (فتاحی، ۱۳۸۱، ۸). به بیانی دیگر محققان می‌دانند مقاله‌های منتشر شده در این مجله‌ها، به خاطر تازه بودن، کوتاه بودن مطالب، سرعت انتقال نتایج تفکر نویسنده به خواننده، ارزان تر بودن، ارائه مطالب بکر و تازه، تحلیل‌های بسیار دقیق از موضوعات پیچیده و علمی و فنی، چاپ و توزیع سریعتر، دسترسی آسانتر، معرفی آخرین تحقیقات، انتقادات و بررسی‌های اهل فن و بالاخره تنوع مطالب و شکل ارائه، معمولاً برای پژوهشگران رشته‌های علمی و فنی جذابیت بیشتری دارد و از نظر کارهای تحقیقاتی نیز نسبت به کتاب‌های علمی کاربرد بیشتری دارد. (سلطانی، ۱۴۰، ۱۳۸۴) در واقع تولید علم نخستین بار در مقاله تجلی می‌یابد و ترویج آن از همانجا انجام می‌پذیرد (طالبی، ۱۳۸۱، ۱۸۵) اصولاً مؤسسات تحقیقاتی و آموزش عالی حاصل کار خود را به صورت مقاله در مجله‌های علمی ارائه می‌کنند منابع اصلی تغذیه مجله‌های علمی محسوب می‌شوند در این بین در مورد مجله‌های علمی در هر رشته دو نکته اساسی

* کارشناس ارشد کتابداری دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران - پست الکترونیکی: esl_aba@yahoo.com

اندیشیدن درباره آن شایسته توجه عمیق تر و جدی تر از سوی جامعه علمی و دانشگاهی است. در واقع، ادامه مؤثر حیات نشریه‌های علمی و پژوهشی در ایران تابع عواملی است که هم مدیران و نهادهای نشر دهنده مجله‌ها و هم تولیدکنندگان مقاله‌ها باید به آنها توجه کنند (فتاحی، ۱۳۸۸).

در این راستا این مقاله تلاش دارد تا ابعاد مختلف مجله علمی - پژوهشی روستا و توسعه را مورد بررسی قرار دهد و به این سؤال اساسی پاسخ دهد که آیا فصلنامه روستا و توسعه که از زمستان سال ۱۳۸۵ درجه علمی-پژوهشی را دریافت کرده است از دید خوانندگان خود نسبت به قبل بهبود یافته است یا نه؟

پرسشهای اساسی پژوهش:

این تحقیق در راستای پاسخ گویی به دو سؤال اصلی زیر صورت گرفته است:

۱- آیا فصلنامه علمی-پژوهشی روستا و توسعه نیاز مطالعاتی پژوهشگران مرتبط با تخصص خود را برطرف می‌کند؟

۲- آیا در دو دوره زمانی قبل و بعد از علمی-پژوهشی تفاوت معناداری در بین شاخص‌ها از دید خوانندگان وجود دارد؟

روش‌شناسی تحقیق

روش این پژوهش پیمایشی و مبتنی بر پرسشنامه است. وضعیت شاخص‌های فصلنامه علمی-پژوهشی به عنوان متغیر مستقل و وضعیت هر یک از آنها در دو دوره زمانی قبل و بعد به عنوان متغیر وابسته تحقیق در نظر گرفته شده‌اند. با در نظر گرفتن محدودیت‌های موجود از جمله تنها مجله علمی-پژوهشی فعال در زمینه نشر مطالعات روستایی که زمان زیادی از علمی پژوهشی شدنش نمی‌گذرد، مجله روستا و توسعه به

باید مد نظر قرار گیرد، یک کمیت و دوم کیفیت مجله‌های علمی است به طوری که طبقه‌بندی مجله‌های به علمی-ترویجی و علمی-پژوهشی حاکی از این امر است.

بیان مسئله

با توجه به آنچه در پیش گفته شد، گسترش روز افزون تعداد و شمارگان مجلات از یک سو و استقبال از این مجلات از سوی دیگر در اغلب دنیا از جمله ایران، و همچنین جایگاه مهم و تأثیرگذار نشریات علمی تخصصی در افزایش جایگاه رتبه علمی کشورها در تولید علم جهانی سبب شده است اینگونه انتشارات نیز خود در معرض ارزیابی قرار گیرند و برای آنها مراتب متفاوت علمی تعیین گردد. حری (۱۳۸۵) معتقد است ملاک رتبه‌بندی مجله‌ها در جوامع گوناگون متفاوت است. برخی مجله‌ها به تبع سازمان‌ها و مجامع و انجمن‌های منتشر کننده آنها معتبر شناخته می‌شوند، برخی نشریات از سوی انجمن‌ها و ارگان‌های خاص ارزشگذاری و رتبه‌بندی می‌گردند و برخی به مرور زمان به اعتبار مقالات موقری که در شماره‌ها و دوره‌های مختلف درج کرده‌اند از وجهه و منزلتی برخوردار می‌گردند که جامعه برای آنها قایل می‌شود. در ایران نیز از هر نوع مجله می‌توان یافت. اما نوع خاص و تعریف شده‌ای از مجله‌های تخصصی وجود دارد که اعتبار یک مجله را می‌توان از طریق آن سنجید، که از طریق کمیسیون ارزیابی نشریات در وزارت علوم تحقیقات و فناوری تحت عنوان مجله‌های علمی-پژوهشی و علمی-ترویجی شناخته می‌شوند.

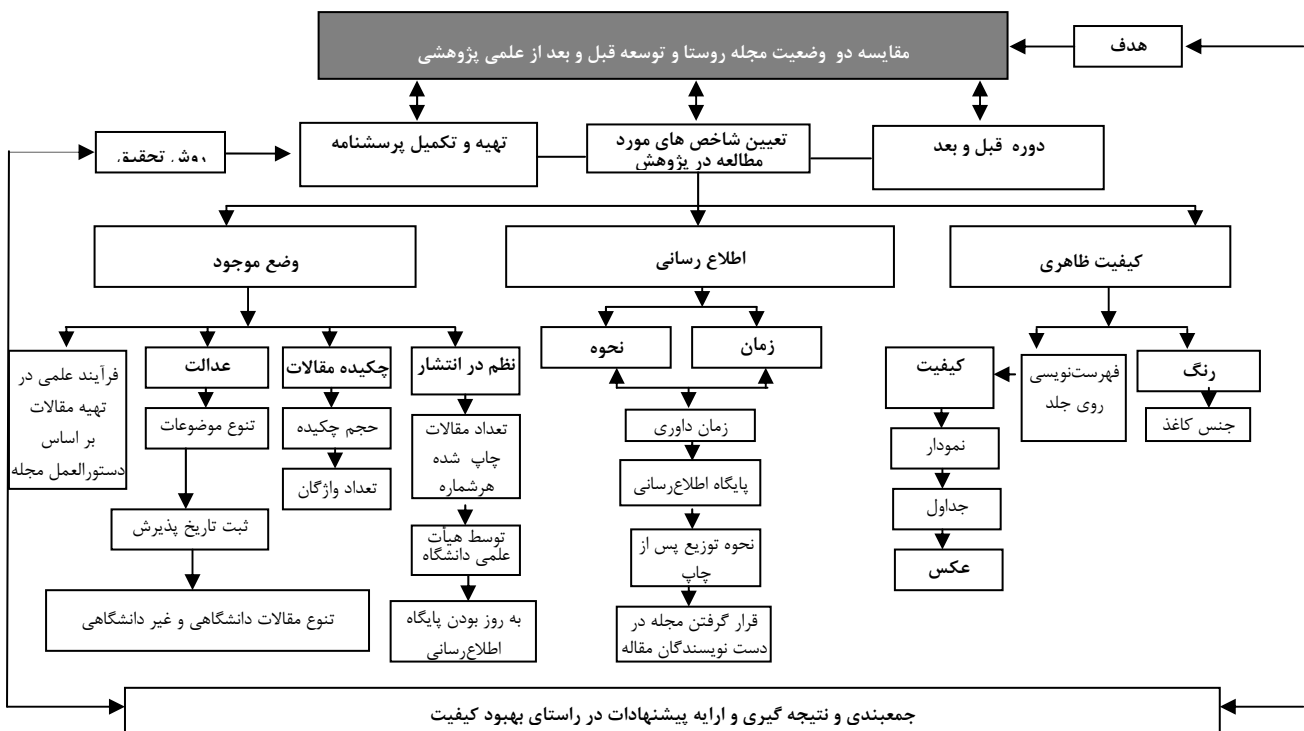
فرایند علمی-پژوهشی شدن مجله‌ها در ایران نشانگر مجموعه عواملی است که درخور توجه بیشتر از ابعاد گوناگون است، امری که به نظر می‌رسد

کرونباخ) به دست آمد. و در نهایت با اختصاص هر پرسشنامه به یک خواننده از این مجله، مجموعاً تعداد ۷۰ پرسشنامه تکمیل گردید. در مرحله بعد پرسشنامه‌ها کدگذاری و با استفاده از بسته آماری SPSS خروجی‌های مورد نیاز استخراج و تجزیه و تحلیل شد.

با توجه به نوع مقیاس سؤال‌هایی که ترتیبی است و همچنین هدف مقاله، که مقایسه وضعیت مجله روستا و توسعه قبل و بعد از علمی پژوهشی شدن است از آزمون تفاوت ویل کاکسون برای درک تفاوت‌ها در این دو دوره زمانی (علمی-ترویجی و علمی-پژوهشی) استفاده شده است.

صاحب امتیازی وزارت جهاد کشاورزی، بررسی می‌شود. در مرحله بعدی با استفاده از شاخص‌های استاندارد در زمینه ترکیب هیأت تحریریه و مدیریت مجله، شکل ظاهری مجله، نحوه نگارش، کیفیت چاپ و از همه مهمتر راهنمای نگارش مقالات (نمودار ۱)، پرسشنامه‌ای تهیه شد. سؤال‌های پرسشنامه براساس «طیف لیکرت» با پنج گزینه «بسیار زیاد، زیاد، متوسط، کم، و بسیار کم» طراحی شده‌اند روایی پرسشنامه از طریق روش اعتبار محتوا سنجیده شده بود. به منظور تأیید دوباره این روایی، پرسشنامه در اختیار ۷ نفر از خوانندگان این مجله گذاشته شد و اعتبار پرسش‌ها و صحت آنها تأیید گردید. پایایی این ابزار با استفاده از روش همبستگی درونی (آلفای

نمودار ۱ - فرایند تحقیق و شاخص‌های ارزیابی

توسعه ۱۳۶۸-۱۳۷۲ پرداخته است. نتایج تحقیق او نشان می‌دهد که از لحاظ زبان مجله‌ها، بالاترین سهم متعلق به زبان فارسی است و مجله‌های

پیشینه پژوهش
حری (۱۳۷۶) در مقاله‌ای به بررسی وضعیت مجلات منتشر شده در ایران طی برنامه ۵ ساله اول

نتایج دست یافت که عواملی مانند میزان رد مقالات، شهرت، خود استنادی، نسبت مقاله‌های مروری، کیفیت و تأخیر انتشار به ترتیب بر ضریب تأثیر مجله‌ها اثر می‌گذارند.

ابراهیمی (۱۳۸۷) در پژوهشی بررسی عملکرد مجله بین‌المللی علم سنجی در سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۶ پرداخت. این تحقیق به انواع مدارک منتشر شده در مجله، تعداد مدارک و استناد به مدارک در سال‌های مختلف، میزان اشتراک کشورها در تولیدات مجله پرداخته شده است.

ورع و پرتو (۱۳۸۸) در تحقیقی به ارزیابی نشریات نمایه شده در پایگاه جی.سی.آر در زمینه موضوعی علوم تربیتی در سال ۲۰۰۷ با استفاده از روش کتاب سنجی پرداخته است. نتایج نشان می‌دهد که کشور آمریکا با ۱۷ نشریه از ۲۳ نشریه دارای بیشترین میزان انتشارات، و نشریه JENG EDUC دارای بیشترین ضریب تأثیر است.

صمدی و محمد اسماعیل (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی معیارهای ارزیابی مجله‌ها در گزارش‌های استنادی نشریات فارسی در پایگاه استنادی علوم کشورهای اسلامی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری در مقایسه با معیارهای موجود در مؤسسه آی اس آی پرداخت. یافته‌های حاصل از این تحقیق نشان داد که در بخش ارزیابی مجله‌ها، پایگاه استنادی علوم کشورهای اسلامی ۸۹/۲۰ درصد از این شاخص‌ها را رعایت می‌کند.

نوروزی چاکلی و صمدی (۱۳۸۹) به ارزیابی تطبیقی معیارهای ارزیابی مجله‌ها در پایگاه گزارش استنادی مجله‌های مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم

انگلیسی زبان بالاترین رقم را در میان مجله‌های غیرفارسی به خود اختصاص داده‌اند و از سوی دیگر تعداد مجله‌های انگلیسی زبان در طول دوره مورد بررسی افزایش یافته است.

زارع (۱۳۸۰) به معرفی پژوهشی می‌پردازد که توسط محسنی در سال ۱۳۷۸ با عنوان بررسی ویژگی‌ها و مسائل تولید، نشر و مطالعه مجله‌های علمی در ایران انجام شده است. بر اساس یافته‌های تحقیق حدود ۴۶ درصد از مجله‌های علمی از نظر کیفیت استناد و منابع در وضعیت خوبی قرار دارند. از لحاظ ویرایش ادبی حدود ۵۷ درصد از مجله‌های وضع مطلوبی دارند.

عابدی (۱۳۸۲) تحقیقی با عنوان ارزیابی نشریه‌های ادواری انگلیسی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با بسامد استفاده بالا انجام داد. نتایج نشان داد که از کل ۷۷۴ عنوان، ۱۲۸ عنوان بیشترین استفاده را داشته‌اند که می‌توان آن را لیست هسته ژورنال‌های انگلیسی کتابخانه مرکزی معرفی کرد.

عقیلی و دیگران (۱۳۸۶) در تحقیقی به ارزیابی مجلات علمی - پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از طریق تحلیل ارجاعات به مقالات منتشر شده سال‌های ۱۳۷۶ لغایت ۱۳۷۹ پرداختند. یافته‌ها نشان می‌دهد ۸۱/۲ درصد مقالات منتشر شده از نوع پژوهشی، ۱۱/۴ درصد گزارش موردی، ۵/۵ درصد مروری، ۰/۵ درصد ترجمه‌ای و ۱/۴ درصد سایر مقالات بوده است.

عطاپور (۱۳۸۷) در پژوهش خود با عنوان "مطالعه عوامل مؤثر بر ضریب تأثیر مجله‌های حوزه اقتصاد مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری" به این

و فناوری و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی پرداخته است.

استانکوس و رایس^۱ (۱۹۸۲) نیز به این نتیجه دست یافتند که ضریب تأثیر و مطالعه استنادی به صورت ملی تنها زمانی همبستگی را نشان می‌دهد که نشریات انتخاب شده برای جامعه مطالعه، در زمینه موضوع، گستره، هدف و زمان با هم مشابه باشند و میزان استفاده از آن نشریات نیز بسیار زیاد باشد.

سریدهار (۱۹۸۸)^۲ نیز خاطر نشان ساخت که تحلیل صرفه‌مندی هزینه‌ای ممکن است قادر به ارائه راه حلی کاملاً رضایت‌بخش به منظور انتخاب نشریات نباشد، اگرچه حتی این شیوه سرنخ‌هایی را در مورد چگونگی اقدام در خصوص نشریاتی که به صورت نمونه در مورد میزان استفاده مورد مطالعه قرار گرفته اند ارائه دهد.

سیلیویا^۳ (۱۹۹۸) با ارزیابی موارد استفاده از مجموعه ژورنال‌ها در مقالات تحقیقی دانشجویان از طریق بررسی کتابشناسی‌های استفاده شده و بر اساس شمارش و درجه‌بندی تعداد دفعات مورد استفاده شده از ژورنال‌ها در کتابشناسی‌ها یا پانویس به این نتیجه رسید که نشریه‌هایی که بیشترین هزینه سودمندی و بیشترین موارد استفاده را داشته‌اند در کتابخانه موجود بودند و عناوینی که کمترین کاربرد را داشته‌اند، می‌توانند لغو اشتراک شوند.

نیسونگر^۴ (۲۰۰۰) در تحقیقی به این نتیجه رسید که در زمان محاسبه ضریب تأثیر، استناد به خود را نمی‌توان محاسبه کرد.

کیم و هوانگ^۵ (۲۰۰۱) کارامدی هزینه‌ای استفاده از مجله‌های علمی و فنی کره را تحلیل کردند. آنان هزینه به ازای استفاده هر نشریه را مورد مطالعه قرار دادند تا نشریات اشتراکی کتابخانه را مورد ارزیابی قرار دهند. یافته‌های این مطالعه حاکی از آن بود که ۸۰ درصد نیاز به نشریات به ۴۰ درصد کل هزینه اشتراک مرتفع می‌گردد.

کوئیلیو^۶ و دیگران (۲۰۰۳) نیز بر این نکته تأکید کردند که بدون تعدیل، ضریب تأثیر مندرج در گزارش استنادی مجله‌ها نمی‌تواند برای مقایسه حوزه‌های مختلف مورد استفاده قرار گیرد. پژوهش کوئیلیو میانگین ارزش نشریه را با یک عدد (۱/۰۰۰) مطابقت داده و تعدیل کرد.

دوله^۷ و دیگران (۲۰۰۴) نیز با استفاده از تحلیل استنادی و دیدگاه‌های کاربران، مطالعه‌ای به منظور تهیه سیاهه نشریات هسته کشاورزی در تانزانیا انجام دادند. این پژوهش پایان‌نامه‌های کارشناسی‌ارشد و دکترای ارائه شده به دانشگاه کشاورزی سوکوبین [۲۱] را مورد تحلیل قرار داد. بر اساس نتایج این پژوهش، سیاهه‌ای شامل ۳۶۸ نشریه هسته بوجود آمد و همچنین مشخص شد که دانشمندان حوزه کشاورزی در این کشور دسترسی محدودی به مجله‌های مذکور دارند.

اسلوگل و استوک^۸ (۲۰۰۵) در پژوهشی با عنوان "تأثیر و ربط مجلات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی، تجزیه و تحلیل علم‌سنجی از مجلات بین‌المللی و آلمانی زبان کتابداری و اطلاع‌رسانی و تحلیل استنادی در برابر تحلیل خوانندگان" به بررسی

5. Kim and Hwang

6. Coelho

7. Dulle

8. Schloegl and Stock

1. Stankus and Rice

2. Sridhar

3. Sylvia

4. Nisonger

فرضیه H_0 در سطح $0/01$ و $0/05$ معنادار است. چون سطح معناداری کوچکتر از $0/05$ است. پس فرضیه H_1 رد نمی‌شود و در واقع می‌توان H_1 را پذیرفت، به این معنا است که خوانندگان از کیفیت علمی فصلنامه در وضعیت فعلی رضایت دارند. با توجه به این که در پرسشنامه از طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت استفاده و رتبه‌های ۱ تا ۵ به پاسخ‌ها اختصاص داده شد و امتیاز ۱ نشان دهنده بسیار کم و امتیاز ۵ نشان پاسخ بسیار زیاد است. به این ترتیب عدد $2/5$ به عنوان میانه نظری پاسخ‌ها انتخاب شد. سپس میانگین پاسخ‌ها در هر متغیر با عدد $2/5$ مقایسه شده است که در این متغیر میانگین بدست آمده کمتر از حد وسط است یعنی بیشتر پاسخ‌گویان گزینه‌های کم و بسیار کم را انتخاب کرده‌اند. این وضعیت در مورد تنوع مقاله‌های مرتبط با مطالعات روستایی با توجه به این میانگین بدست آمده ($2/90$)، وضعیت مناسبی را نشان می‌دهد و نیز با توجه به سطح معناداری به دست آمده ($0,000$) می‌توان ادعا کرد که در بین پاسخ‌گویان توافق معناداری وجود دارد.

جدول ۱- میانگین رتبه پاسخ‌های به دست آمده مرتبط با شاخص‌های کیفیت مجله در وضع موجود

متغیر	میانگین رتبه‌ها	مقدار t	سطح معناداری
متناسب با نیاز علمی	۲/۶۸	-۶,۷۱۱	۰,۰۰۰
رضایت از کیفیت مقالات چاپ شده	۲/۷۹	-۳,۸۷۷	۰,۰۰۰
تنوع مقالات مرتبط با مطالعات روستایی	۲/۹۰	-۱,۷۷۱	۰,۰۰۷
متناسب با مسائل روز روستاییان	۲/۱۳	۲,۵۷۲	۰,۰۱۱

پرداخته است. هدف از این تحلیل علم‌سنجی بررسی منطقه‌ای و بین‌المللی نشریات علوم کتابداری و اطلاع‌رسانی بود.

پیرز^۱ و دیگران (۲۰۰۶) پژوهشی با عنوان معیارهای انتخاب مجله‌ها در مؤسسه اطلاعات علمی (آی.اس.آی) و کاربرد آن در آرشیوهای انجمن چشم پزشکی اسپانیا انجام داد. نتایج حاصل از پژوهش نشان می‌دهد ۵۷ درصد مجله‌ها دارای هیئت تحریریه بین‌المللی و ۱۱ درصد هیئت تحریریه ملی هستند.

ژو^۲ (۲۰۰۷) به بررسی تطبیقی پایگاه استنادی و مقاله‌های علمی چین و با نمایه استنادی علوم پرداخت. نتایج نشان داد که مجله‌های چینی زبان، به ویژه مجله‌های با کیفیت به مجله‌های بین‌المللی بیشتر از مجله‌های داخلی استناد کرده‌اند.

چانگ^۳ (۲۰۰۷)، تحقیقی با عنوان «ارزیابی مجله‌های علمی با استفاده از ضریب تأثیر و نمره استناد محلی» انجام داد. این تحقیق داده‌های میزان استفاده بر اساس ضریب تأثیر و همچنین نمره استناد محلی برای هر عنوان گردآوری شده و با هزینه‌ای مربوط به مدیریت و بهای اشتراک مجله‌ها مقایسه شده است.

تجزیه و تحلیل یافته‌ها

در این تحقیق H_1 بر وضعیت مطلوب کیفیت آموزشی در مورد فصلنامه روستا و توسعه تصریح دارد. در همین راستا همانطور که جدول (۱) نشان می‌دهد سطح معناداری محاسبه شده در خصوص رد

1. perez
2. zhou
3. Chung

فارسی روی جلد و انگلیسی پشت جلد است. سنجش اختلاف متغیر رنگ روی جلد بین دو وضعیت مجله با استفاده از آزمون آماری ویل کاکسون نشان می‌دهد که با توجه به این که سطح معناداری $0/001$ کوچکتر از $0/01$ است، می‌توان فرض یکسان بودن رنگ جلد بین دو وضعیت مجله را رد و پذیرفت تفاوت معناداری بین رنگ جلد بین دو وضعیت مجله وجود دارد به عبارتی دیگر رنگ روی جلد، بعد از علمی-پژوهشی امتیاز بیشتری را از دید جامعه نمونه به خود اختصاص داده است. همچنین برای متغیرهای جنس کاغذ، کیفیت عکس و نمودار چنین شرایطی حاکم است اما برای متغیر فهرست‌نویسی روی جلد با توجه به این که سطح معناداری به دست آمده برابر با $0/163$ است، هرچند اختلاف بین دو وضعیت را تبیین می‌کند اما این اختلاف از سطح معناداری کمتری برخوردار است (جدول ۲).

با استفاده از شاخص‌های ارایه شده در نمودار ۱ و اطلاعات مستخرج از ۷۰ پرسشنامه تکمیل شده، مجله روستا و توسعه در دو دوره زمانی قبل و بعد از علمی پژوهشی مورد ارزیابی قرار گرفت. این ارزیابی از سه منظر ارکان مجله (شامل شاخص‌های ترکیب هیئت تحریریه، مرتبه علمی مدیر مسئول و مرتبه علمی سردبیر)، شکل ظاهری مجله (مشمول بر فهرست روی جلد، کیفیت حروفچینی و چاپ، ترتیب سرفصل‌ها، نام نویسندگان، مرتبه علمی و آدرس) و معیارهای دفتر نشر آثار علمی (مانند رعایت اصول علمی، وجود تقدیرنامه در تهیه مقاله‌ها، تنظیم جداول و کیفیت و تعداد مقاله‌ها) انجام شده است که در زیر به هر یک از آنها پرداخته می‌شود.

کیفیت ظاهری

کیفیت ظاهری در این تحقیق شامل رنگ روی جلد، جنس کاغذ، کیفیت عکس و نمودار، فهرست نویسی

جدول ۲- مقایسه اختلاف بین شاخص رنگ، جنس، کیفیت عکس، نمودار، فهرست مقالات روی جلد در دو وضعیت مجله

وضعیت	مؤلفه	متوسط رتبه	Z محاسبه شده	Sig. (دو سویه)
قبل از علمی پژوهشی	رنگ روی جلد	۱۰۰	-۷/۰۷۴	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۲		
قبل از علمی پژوهشی	جنس کاغذ	۱۸/۵۰	-۶/۰۸۷	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۷/۵۱		
قبل از علمی پژوهشی	کیفیت عکس‌های چاپ شده	۱۲	-۷/۱۵۲	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۴/۳۳		
قبل از علمی پژوهشی	کیفیت نمودار و جداول	۱۰۰	-۶/۵۶۲	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۷/۵۰		
قبل از علمی پژوهشی	فهرست فارسی روی جلد	۱۶/۱۷	-۱/۳۹۳	۰/۱۶۳
بعد از علمی پژوهشی		۱۳/۷۱		

انتخاب شده برای چاپ در پایگاه اطلاع‌رسانی، اطلاع‌رسانی درست در مراحل داوری، در دسترس بودن مجله چاپ شده در دانشگاه‌ها و مراکز علمی، ارسال به هنگام مجله برای نویسندگان مقاله‌ها، به

انتشار، توزیع و نظام اطلاع‌رسانی

سنجش اختلاف متغیرهای انتشار، توزیع و نظام اطلاع‌رسانی، در دسترس بودن عنوان مقاله‌های

از دید جامعه نمونه به خود اختصاص داده است. اما متغیر مدت زمان اعلام نتایج داوری با توجه به بزرگتر بودن سطح معناداری در متغیر از آلفای ۰/۰۵، می‌توان فرض یکسان بودن مدت زمان اعلام نتایج داوری را در دو وضعیت مجله تأیید کرد. به عبارت دیگر نمی‌توان تفاوتی بین مدت زمان اعلام نتایج داوری در دو وضعیت قایل شد (جدول ۳).

روز بودن پایگاه اطلاع‌رسانی، بین دو وضعیت مجله با استفاده از آزمون آماری ویل کاکسون نشان می‌دهد که سطح معناداری در تمامی این متغیرها ۰/۰۰۱ کوچکتر از ۰/۰۱ است، بنابراین می‌توان فرض یکسان بودن این متغیرها، بین دو وضعیت مجله را رد و پذیرفت تفاوت معناداری بین دو وضعیت مجله وجود دارد به عبارتی دیگر در تمامی این متغیرها، مجله بعد از علمی- پژوهشی شدن امتیاز بیشتری را

جدول ۳- مقایسه اختلاف بین شاخص انتشار، توزیع و نظام اطلاع‌رسانی در دو وضعیت مجله

وضعیت	مؤلفه	متوسط رتبه	Z محاسبه شده	Sig. (دو سویه)
قبل از علمی پژوهشی	در دسترس بودن عنوان مقاله‌های انتخاب شده برای چاپ در پایگاه اطلاع‌رسانی	۸/۵۰	-۳/۵۷۸	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۹/۰۳		
قبل از علمی پژوهشی	اطلاع‌رسانی درست در مراحل داوری	۰/۰۰	-۶/۴۵۹	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۶/۵۰		
قبل از علمی پژوهشی	در دسترس بودن مجله چاپ شده در دانشگاه‌ها و مراکز علمی	۱۹/۵۰	-۶/۳۶۱	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۹/۵۳		
قبل از علمی پژوهشی	مدت زمان اعلام نتایج داوری	۲۴/۵۴	-۰/۶۸۵	۰/۵۰۹
بعد از علمی پژوهشی		۲۹/۳۸		
قبل از علمی پژوهشی	ارسال به هنگام مجله برای نویسندگان مقالات	۱۵/۵۰	-۴/۲۶۳	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۵/۱۴		
قبل از علمی پژوهشی	به روز بودن پایگاه اطلاع‌رسانی	۱/۵۰	-۱/۴۱۴	۰/۱۵۷
بعد از علمی پژوهشی		۰/۰۰		

به عنوان یک شاخص مهم با عنوان کلی استاندارد علمی در تهیه مقاله‌ها در سنجش دو وضعیت مجله با استفاده از آزمون ناپارامتری ویل کاکسون مورد بررسی قرار گرفت. با توجه به این که سطح معناداری از ۰/۰۵ کوچکتر است، می‌توان فرض یکسان بودن این شاخص را در دو وضعیت مجله رد کرده و بر وجود تفاوت معنادار بین نحوه تهیه مقاله‌ها با استانداردهای علمی لازم برای علمی پژوهشی بودن بین دو وضعیت مجله بیان کرد. همچنین سنجش شاخص‌های علمی تناسب عنوان مجله با مقاله‌های

شاخص‌های علمی

رعایت فرایند علمی یعنی وجود مقدمه^۱، مواد و روش تحقیق^۲، یافته‌ها^۳، بحث^۴، نتیجه‌گیری^۵، تقدیرنامه^۶ و منابع^۷ در تهیه مقاله‌های علمی و پژوهشی از اصول و مباحث مهم به شمار می‌آید. از این رو، این شاخص

1. introduction
2. Material and methods
3. Results
4. Discussion
5. Conclusion
6. Acknowledgement
7. Reference

زمان مقرر انتشار، تفاوت معنادار را به لحاظ اختلاف در دو وضعیت مجله نشان می‌دهد (جدول ۴).

چاپ شده، ویراستاری علمی و ادبی، چاپ مقاله‌ها با مباحث جدید روستایی، مطابقت بین راهنمای تدوین با مقاله‌های چاپ شده، تنوع موضوع‌ها و نظم در

جدول ۴- مقایسه اختلاف بین شاخص تناسب عنوان، ویراستاری، راهنما تهیه مقالات در دو وضعیت مجله

وضعیت	مؤلفه	متوسط رتبه	Z محاسبه شده	Sig. (دو سویه)
قبل از علمی پژوهشی	تناسب عنوان مجله با مقالات چاپ شده	۰/۰۰	-۴/۶۹۶	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۱۴		
قبل از علمی پژوهشی	ویراستاری علمی و ادبی	۰/۰۰	-۶/۹۹۳	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۱		
قبل از علمی پژوهشی	استاندارد علمی در تهیه مقالات	۰/۰۰	-۷/۰۶۸	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۲/۵۰		
قبل از علمی پژوهشی	چاپ مقالات با مباحث جدید روستایی	۰/۰۰	-۶/۷۵۵	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۹/۵۰		
قبل از علمی پژوهشی	مطابقت بین راهنمای تدوین با مقالات چاپ شده	۱۴	-۶/۸۰۰	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۱/۲۸		
قبل از علمی پژوهشی	تنوع موضوعات	۱۳/۵۰	-۴/۸۹۴	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۱/۸۰		
قبل از علمی پژوهشی	نظم در زمان مقرر انتشار	۲۸/۰۲	-۵/۰۷۶	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۱۴		

شاخص‌های عدالت

رعایت عدالت در چاپ مقاله‌ها ارسال به مجله‌ها از اصول اولیه در مدیریت مجله‌های علمی به شمار می‌آید. عدالت را می‌توان در این مبحث از چند دیدگاه مورد ارزیابی قرار داد. در این پژوهش هم عدالت در چاپ مقاله‌ها به وسیله مؤلفه‌هایی مانند تنوع نویسندگان دانشگاهی و غیردانشگاهی، تنوع نویسندگان از دانشگاه‌های مختلف، تنوع در چاپ مقاله‌ها از گرایش‌های مختلف روستایی، اعمال نظر شخصی مسئولین مجله در تعیین زمان چاپ و ثبت صحیح تاریخ دریافت و پذیرش در مقاله‌های چاپ شده که مهمترین شاخصه مشخص برای اثبات رعایت عدالت حداقل در نزد فرستندگان مقاله‌ها است. برای

سنجش این مؤلفه‌ها در دو دوره زمانی قبل و بعد از علمی پژوهشی شدن از آزمون ناپارامتری مان ویتنی استفاده شده است که در دو مؤلفه تنوع نویسندگان از دانشگاه‌های مختلف و چاپ از گرایش‌های مختلف با توجه به این که $p\text{-value} = ۰/۰۰۰$ است، می‌توان نتیجه گرفت که در دو وضعیت مجله اختلاف بسیار زیادی وجود دارد. به طوری که متوسط رتبه‌ها در وضعیت بعد، اختلاف زیادی با وضعیت قبل دارد، پس در شرایط بعد، از امتیاز بالاتری برخوردار است. در دو مؤلفه بعدی هم با توجه به ارزش بدست آمده و اختلاف در متوسط رتبه‌ها این شرایط حاکم است. ولی در مؤلفه ثبت صحیح تاریخ، با توجه به ارزش بدست آمده $p\text{-value} = ۰/۸۹۴$ می‌توان گفت که

راستای بهبود این مؤلفه‌ها مثبت بوده است.
(جدول ۵)

در دو وضعیت اختلاف چندانی وجود ندارد. در مجموع باتوجه به یافته‌ها می‌توان پذیرفت که عملکرد مسئولان مجله بعد از علمی پژوهشی شدن در

جدول ۵- مقایسه اختلاف بین شاخص تناسب عنوان، ویراستاری، راهنما تهیه مقالات در دو وضعیت مجله

وضعیت	مؤلفه	متوسط رتبه	Z محاسبه شده	Sig. (دو سویه)
قبل از علمی پژوهشی	تنوع نویسندگان دانشگاهی و غیر دانشگاهی	۱۹/۸۶	-۲/۰۵۸	۰/۰۴۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۱/۵۹		
قبل از علمی پژوهشی	تنوع نویسندگان از دانشگاه‌های مختلف	۱۲	-۶/۸۴۹	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۳۰/۸۱		
قبل از علمی پژوهشی	تنوع در چاپ مقالات از گرایش‌های مختلف روستایی	۱۸	-۶/۴۹۷	۰/۰۰۰
بعد از علمی پژوهشی		۲۹/۴۰		
قبل از علمی پژوهشی	اعمال نظر شخصی مسوولین مجله در تعیین زمان چاپ	۲۴/۹۱	-۱/۵۷۱	۰/۱۱۶
بعد از علمی پژوهشی		۲۳/۴۸		
قبل از علمی پژوهشی	ثبت صحیح تاریخ دریافت و پذیرش مقالات در مقالات چاپ شده	۱۰/۹۵	-۰/۱۹۱	۰/۸۹۴
بعد از علمی پژوهشی		۱۱/۰۵		

شرایط فعلی

برای سنجش وضعیت مؤلفه‌ها در وضعیت فعلی مجله که به صورت رتبه‌ای و تک متغیره طبقه‌بندی شده است از آزمون ناپارامتری کای اسکور استفاده شده است. یافته‌ها نشان می‌دهد که در تمامی شاخص‌ها از سطح معناداری کاملی برخوردار است و در واقع می‌توان گفت که وضعیت فعلی شاخص‌های مورد مطالعه از دید جامعه نمونه مانند ترکیب اعضای هیئت تحریریه، ترکیب آنان از لحاظ علمی، حجم

چکیده مقاله، تنظیم نمودارها، کیفیت حرفچینی، کیفیت چاپ، کیفیت علمی و... با توجه به ارزش بدست آمده یعنی $p\text{-value} = ۰,۰۰۰$ از سطح بالای معناداری برخوردار است. در واقع می‌توان ادعا نمود که در تمامی مؤلفه‌ها جایگاه بالایی را از دید جامعه نمونه به خود اختصاص داده است. وضعیت دیگر شاخص‌ها در وضعیت فعلی مجله (علمی - پژوهشی) از دید جامعه نمونه در جدول ۶ آمده است.

جدول ۶- سنجش متغیرها بر اساس آزمون کای اسکوئر

مؤلفه	مقدار کای اسکوئر	درجه آزادی	Sig. (دو سویه)
ترکیب اعضای هیئت تحریریه با موضوعات چاپ شده	۱۷,۶۵۷	۱	۰,۰۰۱
ترکیب اعضای هیئت تحریریه از لحاظ علمی	۱۹,۳۱۴	۲	۰,۰۰۰
حجم چکیده	۴۰,۸۲۹	۲	۰,۰۰۰
فرایند علمی روش تحقیق در تهیه مقالات	۳۲,۰۰۰	۴	۰,۰۰۰
تنظیم فهرست منابع و مراجع	۱۶,۱۷۱	۳	۰,۰۰۱
تنظیم نمودار و منحنی‌ها	۲۰,۲۶۹	۲	۰,۰۰۰
کیفیت چاپ	۲۹,۷۷۱	۳	۰,۰۰۰
کیفیت حروفچینی	۵۱,۲۵۷	۳	۰,۰۰۰
نحوه ذکر منابع و مأخذ در داخل متن و پایان	۳۴,۲۸۶	۴	۰,۰۰۰
تاثیر مقالات در بالابردن سطح کیفی مطالعات	۱۱۴,۷۱۴	۴	۰,۰۰۰
ویراستاری علمی	۴۰,۲۸۶	۳	۰,۰۰۰
ویراستاری ادبی	۴۲,۱۴۳	۴	۰,۰۰۰
طرح روی جلد	۱۷,۱۴۳	۴	۰,۰۰۲
کیفیت علمی مقاله‌های چاپ شده	۲۷,۸۰۰	۲	۰,۰۰۰
جایگاه علمی مجله روستا توسعه بر مطالعات توسعه روستایی	۱۰۳,۷۱۴	۴	۰,۰۰۰
نحوه برخورد مسئولان مجله	۲۲,۸۵۷	۱	۰,۰۰۰

شاخص‌های علمی مورد بررسی قرار دهد. به طور کلی نتایج تحقیق نشان داد که کیفیت ظاهری شامل رنگ روی جلد، جنس کاغذ، کیفیت عکس و نمودار، اطلاعات کتابشناختی فارسی روی جلد و انگلیسی پشت جلد تفاوت معناداری در قبل و بعد از علمی پژوهشی شدن وجود دارد و این مجله توانسته است از نظر کیفیت ظاهر تغییرات اساسی ایجاد کند. عبارتی دیگر رنگ روی جلد، جنس کاغذ، کیفیت عکس و نمودار بعد از علمی- پژوهشی امتیاز بیشتری را از دید جامعه نمونه به خود اختصاص داده است.

از نظر شاخص‌های علمی و رعایت فرایند علمی یعنی وجود مقدمه، مواد و روش تحقیق، یافته‌ها، بحث، نتیجه‌گیری، و منابع که در تهیه مقاله‌های علمی و پژوهشی از اصول و مباحث مهم بشمار می‌آید. تفاوت معنادار بین نحوه تهیه مقاله‌های با استانداردهای علمی لازم برای علمی پژوهشی بودن بین دو وضعیت مجله وجود دارد. همچنین سنجش شاخص‌های علمی تناسب عنوان مجله با مقاله‌های

نتیجه گیری:

ارتقاء یک مجله اگرچه، پس از گذشت مراحل مختلف و توسط دستگاه‌های مرتبط انجام می‌پذیرد اما خوانندگان این گونه مجله‌ها نیز می‌توانند کیفیت یک مجله را چه از لحاظ ظاهری و چه از لحاظ شاخص‌های علمی مورد ارزیابی قرار دهند. زیرا اینگونه مجله‌ها به جهت تخصصی بودن، مخاطبان خاص خود را دارد که با مطالب مندرج در مجله آشنایی دارند و با موضوع‌های آن درگیر هستند. مجله روستا و توسعه از جمله مجله‌هایی است که فقط به موضوع‌هایی در راستای توسعه روستایی می‌پردازد. با ارتقاء مجله از یک مجله علمی- ترویجی به یک مجله علمی- پژوهشی امید است تغییرات اساسی در چاپ مقاله‌ها و کیفیت این مجله صورت گیرد. بنابراین، این مقاله سعی کرد تا از دیدگاه صاحب‌نظران و خوانندگان این مجله این تغییرات را با

- [۸] عابدی فرد، زهرا. ۱۳۸۲. ارزیابی نشریه‌های ادواری انگلیسی کتابخانه مرکزی دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی با بسامد استفاده بالا. کتابدار، ۲(۲) (دسترسی ۱۳۸۸/۸/۲۵) <http://www.ketabdar.org/magazine/magazine.asp>
- [۹] عطاپور، هاشم. ۱۳۸۷. مطالعه عوامل مؤثر بر ضریب تأثیر مجله‌های حوزه اقتصاد مورد تأیید وزارت علوم، تحقیقات و فناوری. پایان‌نامه کارشناسی ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی، دانشگاه تربیت مدرس، دانشکده علوم انسانی.
- [۱۰] عقیلی، ابوالقاسم، محمدرضا امینی‌پور، محمدحسین احوذیه و امید بیگی. ۱۳۸۶. به ارزیابی مجلات علمی- پژوهشی دانشگاه‌های علوم پزشکی کشور از طریق تحلیل ارجاعات به مقاله‌های منتشر شده سال‌های ۱۳۷۶ لغایت ۱۳۷۹. حکیم، ۱۰(۱): ۳۶-۴۸.
- [۱۱] صمدی، لاله و محمداسماعیل، صدیقه. ۱۳۸۸. بررسی معیارهای ارزیابی مجله‌ها در گزارش‌های استنادی نشریات فارسی در پایگاه استنادی علوم کشورهای اسلامی مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری پیام کتابخانه. ۱۵(۱): ۱۲۹-۱۴۷.
- [۱۲] طالبی، محمد. ۱۳۸۱. بررسی عوامل مؤثر در تولید و چاپ مقاله‌های علمی در مجله‌های خارجی معتبر، ره‌یافت ۲۷: ۱۸۴-۱۹۴.
- [۱۳] ورع، نرجس، و پردیس پرتو. ۱۳۸۸. ارزیابی نشریات علوم تربیتی نمایه شده در پایگاه جی.سی.آر، ارتباط علمی (نما)، ۱۳(۱)، (دسترسی <http://ejournal.irandoc.ac.ir>) ۱۳۸۸/۸/۲۷
- [۱۴] نوروزی چاکلی، و لاله صمدی (۱۳۸۹). ارزیابی تطبیقی معیارهای ارزیابی مجله‌ها در پایگاه گزارش استنادی مجلات مرکز منطقه‌ای اطلاع‌رسانی علوم و فناوری و پایگاه اطلاعات علمی جهاد دانشگاهی. فصلنامه کتابداری و اطلاع‌رسانی،

چاپ شده، ویراستاری علمی و ادبی، چاپ مقاله‌های با مباحث جدید روستایی، مطابقت بین راهنمای تدوین با مقاله‌های چاپ شده، تنوع موضوع‌ها و نظم در زمان مقرر انتشار، تفاوت معنادار را به لحاظ اختلاف در دو وضعیت مجله نشان می‌دهد.

منابع

- [۱] ابراهیمی، سعیده. ۱۳۸۷. بررسی عملکرد مجله بین‌المللی علم‌سنجی در سال‌های ۱۹۹۰-۲۰۰۶. فصلنامه کتاب. ۷۵(۳): ۴۱-۵۴.
- [۲] حری، عباس. ۱۳۸۵. اطلاع‌رسانی: نگرش‌ها و پژوهش‌ها. تهران: کتابدار
- [۳] حری، عباس. ۱۳۷۶. وضعیت مجله‌های منتشر شده در ایران طی برنامه ۵ ساله اول توسعه (۱۳۶۸-۱۳۷۲). کتابداری، (۲۷-۲۶): ۲۱-۳۷.
- [۴] زارع، بیژن. ۱۳۸۰. معرفی و نقد یک تحقیق: بررسی ویژگی‌ها و مسائل تولید، نشر و مطالعه مجلات علمی در ایران. نمایه پژوهش، (۱۶): ۷۴-۹۲.
- [۵] سلطانی، شیفته. ۱۳۸۴. بررسی وضعیت نشر مجلات کتابداری و اطلاع‌رسانی در ایران، در مجموعه مقالات همایش‌های کتابداری و اطلاع‌رسانی ایران، به کوشش محسن حاج زین‌العابدینی، تهران، کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.
- [۶] فتاحی، رحمت‌الله. ۱۳۸۱. مدیریت نشریه‌های ادواری: جنبه‌های نظری و کاربردی گزینش، و فراهم‌آوری، سازماندهی و ارائه خدمات ادواری‌ها. تهران: دبیزش.
- [۷] فتاحی، رحمت‌الله. ۱۳۸۸. چالش‌های توسعه مجله‌های علمی و حفظ اعتبار آنها در ایران. فصلنامه علوم و فناوری اطلاعات، ۲۴(۳): ۱-۴.

- Information Science and Technology 55(13): 1155-1168.
- [23] Sylvia, M.J.1998. Citation analysis as an unobtrusive method for journal collection evaluation using psychology student research bibliographies: collection building. 17(1): 20-28.
- [24] Kim ,Suk-Young and Hye-Kyung Hwang.2001. "A Cost-Effectiveness Analysis on the Usage of Foreign Scientific and Technical Journals", Journal of the Korean Society For Library and Information Science. 35 (1):249-264.
- [25] Nisonger,Thomas E.2000. "Use of the Journal Citation Reports for Serials Management in Research Libraries: An Investigation of the Effect of Self-Citation on Journal Rankings in Library and Information Science and Genetics", College & Research Libraries,61(3): 263-275.
- [26] Sridhar ,M.S.,1998. "Is Cost Benefit Analysis Applicable to Journal Use in Special Libraries", Serials Librarian. 15 (1/2):137-153.
- [27] Stankus.T , B. Rice.1982. "Handle With Care: Use and Citation Data for Science Journal Management", Collection Management 4 (3): 95-100.
- [28] Zhou, Ping.2007.A comparison between the China Scientific and Technical Papers and Citations Database and the Science Citation Index in terms of journal hierarchies and interjournal citation relations. Journal of the American Society for Information Science and Technology,58(2):223-236.
- جلد ۱۳، ش ۵۰، قابل دسترس در
<http://www.aqlibrary.com/> (۱۳۸۸/۱۰/۱۰)
- [15] Aina, L.O.; Mabawonku, I.M. 1997. The Literature of Information Profession in Anglophone Africa:
- [16] Characteristics, Tends and Futre Directions. Journal of Information science 23 (4): 321-326.
- [17] Edwards, S. 1999. Citation analysis as a collection development tool: a bibliometric study of polymer science theses and dissertations. Serials Review 25(1): 1-15.
- [18] Chung, Hye-Kyung.2007.Evaluating Academic Journals using Impact Factor and Local Citation Score. The Journal of Academic Librarianship . 33(3): 393-402.
- [19] Coelho. P.M.Z., C.M.F. Antunes, H.M.A. Costa, E.G. Kroon, M.C. Lima and P.M. Linardi,2003. "The Use and Misuse of the Impact Factors A Parameter for Evaluation of Scientific Publication Quality: A Proposal to Rationalize its Application", Braz. J. Med. Biol. Res. 36 (12): 1605-1612.
- [20] Dulle. F.W., M.J.F. Lwehabura, D.S. Matovelo and R.T. Mulimila. 2004. "Creating a Core Journal Collection for Agricultural Research in Tanzania", Citation Analysis and User Opinion Techniques 53 (5):270-277.
- [21] Perez,R.Ruiz, Lopez.Cozer E., Delgado , and Contreras E. Jimenz.2006.The Institute for Scientific Information journal selection criteria. Its application to Archivos de la Sociedad Española de Oftalmología. Arch Soc Esp Oftalmol,81(5):245-68.
- [22] Schloegl, C., Stock, W.G. 2004. Impact and relevance of LIS journals: A scientometric analysis of international and German-language LIS journals— Citation analysis versus reader survey. Journal of the American Society for